

דבר תורה לפרשת השבוע

פרשת שמות: כוחה של מרים – הרואה את הנולד

הרב גור גלון

ישיבת הר ברכה

דמותה המופלאה של מרים, שאיתה אנו נפגשים בפרשה, היא דמות שניתן ללמוד ממנה רבות. היא זו שהנהיגה יחד עם אימה את נשות בני ישראל, ועליהן אמרו חז"ל (סוטה יא, ב): "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים".

מהו כוחה של מרים? מה סודה? מהי הנקודה המרכזית שהובילה מרים בעם ישראל? מה הדבר שעלינו לקחת מדמותה המאירה?

להביט מרחוק

כאשר אביה עמרם, גדול הדור, פורש מאשתו יוכבד, במחשבה שאין טעם להוליד בנים שיושלכו ליאור – מרים מתייצבת באמונה גדולה ואומרת לאביה: גזירתך קשה מגזירת פרעה, שאתה גוזר גם על הנקבות, ואליך בני ישראל ישמעו ואילו אל פרעה לא ישמעו, וודאי שיהיו כאלה שיסתכנו ויצליחו (סוטה יב, א).

מרים מלאת אמונה. היא לא רואה רק את ה"כאן ועכשיו" הקודר. ברור לה שעם ישראל יחיה, שנבואת ברית בין הבתרים תתקיים על כל חלקיה, שההבטחות לאבות יתגשמו. אבל זו לא רק אמונה עקרונית, אלא אמונה שמחייבת אותנו לפעול בכל כוחנו להגדלת העם היהודי והמשכיותו, וזאת לנוכח סכנה, חוסר ודאות וייאוש שמכרסם בלב.

ניתן לשער כי במהלך כל הריונה של אימה התפללה מרים כי בת נישאת ברחמה, אך לבסוף נולד בן. לאחר שלושה חודשים, כאשר כבר לא ניתן היה להצפינו, הוא מושם בתיבה ומונח ביאור. נראה כי הוריו כבר התייאשו; הם אינם מצפים שהתינוק יחיה, ואינם מלווים את משה הקטן במבט. הם משלימים עם העובדה כי עצת בתם גרמה להם להביא לעולם ילד, אשר במו ידיהם יביאו לאובדנו (מדרש משלי יד, א):

עֲמָדָה אָמְרָה וְטַפָּחָה לָהּ עַל רֵאשָׁהּ, אָמְרָה לָהּ: "בְּתִי, הִיכָן נְבוֹאָתָה?"

שוב הייתה זו מרים, שבניגוד לניתוח הפסימי-יריאלי של הרגע הנורא שבו מובל עולל חסר ישע אל מימי היאור, מלווה את התיבה באמונה גדולה (שמות ב, ד): "וַתַּתְּצֵב אַחֲתָיו מִרְחֹק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ". נדמה כאילו עצתה להוריה התנפצה אל מול מציאות שאין בה תקווה, אך היא אינה אומרת נואש.

המדרש רואה במילה "מרחוק" מילת מפתח המרמזת על פסוק אחר (ירמיה לא, ב): "מִרְחֹק ה' נִרְאָה לִי". הייתה למרים יכולת להתבונן במציאות שלפניה מתוך נקודת מרחק. היא אינה "נשאבת" אל מבט מצומצם הרואה ברגע הנוכחי את חזות הכול. תחת זאת, היא מתבוננת בתמונה הכללית, המאפשרת לה לראות את המאורעות כמונהגים על ידי ריבונו של עולם. המבט האמוני הזה מפייח בה רוח ונותן לה כוח ללוות את משה, מתוך אמונה גדולה כי יד ה' תיטיב עימו.

כמה פעמיים, במבט על המציאות מקרוב הדברים נראים שליליים, אך ממרחק, אחרי כמה ימים, חודשים או שנים, פתאום רואים שצמח מהדבר שנראה רע הרבה טוב.

איני יודע אם אנחנו כבר מספיק רחוקים, אבל ממתקפת החמאס בשמחת תורה, אנו רואים צמיחה אדירה של טוב, באמונה, בשינוי התפיסות, בהתיישבות ועוד.

צריך לפתח את ההרגל הזה להסתכל רחוק ולא רק קרוב, להרים עיניים לאופק-לעתיד, לראות שאנו פועלים לטווח רחוק: "אל תשפוט כל יום לפי היבול שקצרת, אלא לפי הזרעים שזרעת" (רוברט לואיס סטיבנסון), הרבה פעמים הראיה המדויקת והנכונה נפגעת כי אנו לא מרימים את העיניים אל

האופק: "אנשים לרוב מעריכים בערך יתר את מה שהם יכולים לעשות בשנה אחת, ומעריכים בערך חסר את מה שהם יכולים לעשות בעשר שנים" (ביל גייטס).

מניין הכוח הזה של מרים לעמוד מול הוריה וליטול על כתפיה את האחריות הכבדה הזו? מניין הביטחון לעמוד קרוב כל כך אל משה המונח בתיבה, ובכל זאת להביט "מרחוק" במבט מלא אופטימיות ואמונה?

חוכמת המיילדות

מרים הייתה מיילדת, כדרשת חז"ל (שמות רבה א, יג): "אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה" – רב שמואל בר נחמן אמר: אישה ובתה, יוכבד ומרים. מיילדת מכונה במשניות גם "אישה חכמה", כי "איזהו חכם? הרואה את הנולד" (תמיד לב, א). היכולת להכיר בכך שהמשבר שעליו יושבת היולדת יביא עימו ברכה לעולם, והכישרון לראות בשעת חבלי הלידה את הלידה הממשמשת ובאה, הן תכונות יסוד בעולמה של המיילדת. מרים שימשה כמיילדת בגיל צעיר מאוד, וכך קנתה לעצמה את המבט הזה כקניין קבוע בנפש.

המדרש מייחס למרים תפקיד מיוחד שעסקה בו כמיילדת (שמות רבה א, יג): "פועה – שהיתה מפיעה את התינוק כשהיו אומרים מת". בדרך כלל, תפקידה של מיילדת הוא לסייע ביציאת העובר לאוויר העולם. פועה התמחתה במקרים שבהם נראה כאילו הוולד יצא בלא רוח חיים, ומצאה את הכוח להחיותו בטיפולו ובתפילותיה. כלומר, לא זו בלבד שניחנה בחוכמת "הרואה את הנולד", אלא אף זכתה לעיניים מעמיקות המזהות חיים במה שנדמה לעין כול כמוות.

יש להעיר כי על פי המדרש אירע למרים עצמה מה שאירע לתינוקות שבהם טיפלה. גם היא כבר נחשבה כמתה ואבודה, ואז שבה לחיים (שמות רבה א, יז):

עֲזוּבָה (אשתו של כלב) זו מְרִים. וְלָמָּה נִקְרְאת שְׁמָה עֲזוּבָה, שֶׁהָכַל עֲזוּבָה... וְתָמַת עֲזוּבָה – מִלֵּמַד שְׁנִחְלִית וְנִהְיָה בָּהּ מְנַהֵג מִתָּה, וְגַם כָּלֵב עֲזָבָה... לְאַחַר שֶׁנִּתְרַפְּאת עֲשֵׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה לְקוֹחִיו, הוֹשִׁיבָה בְּאַפְרַיִם בְּרַב שְׁמֻחָתוֹ בָּהּ... שֶׁחֲלָתָה וְנִנְעָרָה מִחֲלִיָּה, וְהִחְזִירָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַעֲרֹתָה... לְאַחַר שֶׁנִּתְרַפְּאָה יֵלְדָה לוֹ בָּנִים.

נראה שהיה כאן משום "מידה כנגד מידה", שכר על האמון שנתנה בוולדות הנראים כמתים. מרים היא מלאת אמונה. גם כשנראה כאלו התינוק מת, היא לא מפסיקה להאמין, לקוות ולהתפלל, לפעול כל מה שהיא יכולה לקידום המצב, להחזרת החיים ופיתוחם.

מרים ידעה להקרין מעומק מבטה גם על היולדת הניצבת לפני לידתה ונתונה בכאב ובקושי, גם לאותה אם היושבת כרגע על המשבר, כפי שכתב רבנו חננאל (סוטה יא, ב): "שהייתה פועה לולד – פירוש: לוחשת לאישה ויוצא הוולד, כמו אלו עכשיו שקורין באוזני האישה". תפקידה של מרים היה להפיח ביולדת רוח של אמון, על מנת שתמצא עוז להביא חיים לעולם. מתוך עומק האמונה שקנתה במעשיה כמיילדת, מצאה עוז לעמוד מול אביה ולהפציר בו שישב אל אימה (שמות רבה א, יג): "פועה – שהופיעה פנים כנגד אביה". התבוננות עמוקה זו היא שאפשרה לה להתייבב מרחוק לדעת את אשר יעלה בגורלו של אחיה משה.

ביטוי נוסף לעוצמת האמונה של מרים אנו מוצאים בפרשת בשלח, שם אומר המדרש (מכילתא דרבי ישמעאל, מסכתא דשירה, י):

"אֶת הַתֵּף בִּידָה" - וְכִי מִנִּין הָיוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל תַּפִּים וּמַחֲלוֹת בְּמִדְבָּר? אֲלֹא הַצְּדִיקִים הָיוּ מְבַטְחִים וְיוֹדְעִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים וּגְבוּרוֹת עַתָּה שְׁיֻחָאִין מִמִּצְרַיִם וְהִתְקִינוּ לָהֶם תַּפִּים וּמַחֲלוֹת.

הסוד של מרים הוא האמונה: אמונה שלא נכנעת למציאות, לא מתקפלת בפני הקושי והמשבר, לא מתכופפת בפני הבעיות והסיבוכים, ולא מוותרת אפילו נוכח המוות. מתוך ראייה אמונית עמוקה מרים מקווה לטוב, מצפה לישועה ועושה במרץ את כל מה שביכולתה להבאת הגאולה.

יהי רצון שנזכה להידבק במידת האמונה הזאת, שנזכה לראות את המציאות בעומק הראוי לה.